

Od **LAŽNIH OBLJUB** do **PRAVIH REŠITEV**

Kako se spopadati z zelenim zavajanjem podjetij in držav?

Vsebina

Kontekst	1
Seznam lažnih obljub	2
Meso iz laboratorija	4
Gensko spremenjena hrana - nova generacija	6
Izravnava emisij ogljika	8
Ogljično kmetovanje	11
Izravnava biotske raznovrstnosti	14
Sonaravne rešitve	16
Certificiranje proti krčenju gozdov	18
Katere so prave rešitve?	21

Kontekst

Velike korporacije in države izkoriščajo številne krize, s katerimi se soočamo – od podnebnih sprememb in izgube biotske raznovrstnosti do degradacije tal in uničevanja ekosistemov – kot priložnost za spodbujanje novih tehnologij in tržnih instrumentov, ki jih po njihovem mnenju lahko pomagajo rešiti. Vendar pa so te »rešitve«, za katere si prizadevajo korporacije, namenjene ohranjanju statusa quo ali povečevanju moči in dobičkov teh korporacij. Še zdaleč ne odpravljajo težav, za katere trdijo, da jih rešujejo, temveč razmere še poslabšujejo. Korporacije jih uporabljajo tudi za prepričevanje vlad, da potrebni ukrepi niso tako nujni ter da naj ukrepajo s hitrostjo, ki odgovarja njim.

Veliko resničnih rešitev, ki so potrebne, že obstaja – le uvajati jih je treba v veliko večjem obsegu ter jim zagotoviti ustrezno podporo in javno financiranje.

Velike korporacije se že desetletja izpopolnjujejo v umetnosti tako imenovanega zelenega zavajanja (angl. greenwashing), obenem pa s svojimi dejavnostmi vplivajo na zmanjševanje obsega in onesnaževanje vodnih virov ter degradacijo tal, onesnažujejo zrak, uničujejo ekosisteme in preseljujejo skupnosti. Korporacije, ki onesnažujejo, svoje tako imenovane »rešitve« pogosto zapakirajo v jezik trajnosti ali pa prevzemajo izrazje civilnodružbenih gibanj in jih izkrivljajo za svoje namene. Nekateri koncepti, za katere se zavzemajo – kot npr. izraz »sonaravne rešitve« – se na prvi pogled zdijo privlačni, vendar so v resnici tesno povezani z njihovim obvladovanjem prehranske politike in okoljskega upravljanja s strani korporacij.

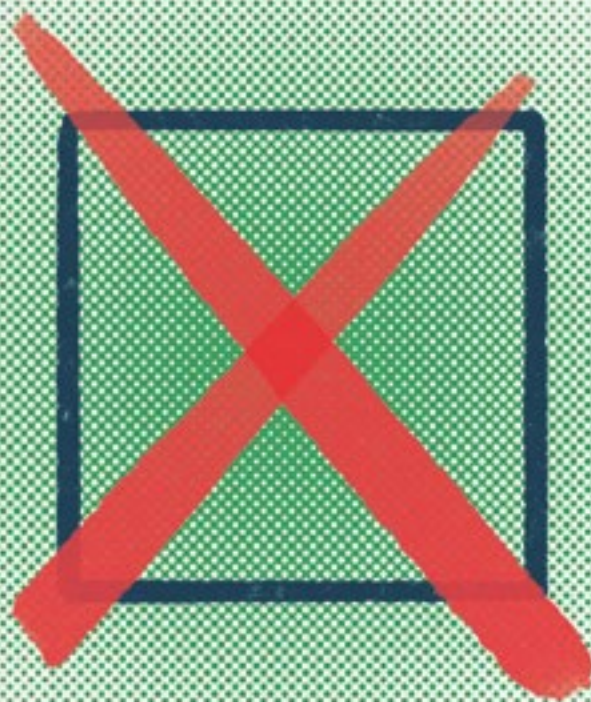
Zaradi takšnega »zelenega zavajanja« države in drugi odločevalci nasedajo številnim lažnim obljubam korporacij, od genskega spreminjanja do izravnave ogljika in biotske raznovrstnosti, ki jih slednje ponujajo kot »enostavne rešitve« za zapletene sistemske probleme. Oblikovalci politik vse pogosteje podpirajo in spodbujajo te lažne obljube z naklonjenimi politikami in javnim financiranjem, s čimer dokazujejo, kako nevarno te obljube odvrtačajo pozornost od resničnih rešitev in zakaj moramo na to opozarjati v naših kampanjah.

Znanstvena dognanja so nedvoumna: samo deset let imamo še na voljo, da naš svet obrnemo v smer, s katero bomo preprečili katastrofalne podnebne spremembe in zaustavili trend upadanja biotske raznovrstnosti. To pomeni, da potrebujemo prave rešitve za zmanjšanje emisij ogljika pri njihovem viru, da omogočimo zdravo in hranljivo hrano za vse, da zavarujemo in obnovimo ekosisteme ter da se ponovno osredotočimo na dobrobit ljudi. Podjetja in države morajo spremeniti svoj pristop k uporabi tal, morij in virov ter poostri okoljske predpise in tako preprečiti nadaljnje uničevanje živalskih in rastlinskih vrst, habitatov in ekosistemov in njihovo potiskanje na rob izumrtja.

Veliko resničnih rešitev, ki so potrebne, že obstaja – od agroekologije in lokalno prilagojenih načinov kmetovanja brez GSO in pesticidov do skupnostnih obnovljivih virov energije in prenehanja črpanja fosilnih goriv – le uvajati jih je treba v veliko večjem obsegu ter jim zagotoviti ustrezno podporo in javno financiranje. Poleg tega morajo prave rešitve za krize, s katerimi se soočamo, postati sestavni del ekonomije, ki bo ohranjala življenje in delovala v okviru planetarnih omejitev.

S tem priročnikom želimo spodbuditi razpravo o lažnih obljubah korporacij ter ponuditi orodja, s katerimi si lahko pomagamo pri razkrivanju in preprečevanju zelenega zavajanja, s katerim se jih skuša predstaviti kot rešitve. Korporacije na vseh področjih – prehrana, kmetijstvo, podnebje in biotska raznovrstnost – uporabljajo podobne taktike, s katerimi želijo vzdrževati status quo in še naprej kovati dobičke na račun kriz, ki so jih same pomagale ustvariti, ter državam preprečevati sprejemanje rešitev, ki jim niso všeč ali nad njimi nimajo nadzora.

Seznam lažnih obljub v tem priročniku je mogoče uporabiti za preverjanje tako imenovanih »rešitev«, ki jih ponujajo korporacije na teh različnih, a medsebojno povezanih področjih. Kontrolni seznam je zasnovan tako, da lahko pomaga opolnomočiti ljudi in preusmeriti razpravo tako, da bomo energijo vložili v prave rešitve, ne pa v lažne obljube.

Seznam lažnih obljub

Ni se vedno lahko prebiti skozi meglo privlačnega oglaševanja, spretnega zelenega zavajanja in izrazja, ki so si ga prisvojile velike korporacije in ga uporabljajo skupaj z vladami, ki so nasedle njihovim lažnim obljubam. Zato smo sestavili kontrolni seznam vprašanj za preverjanje tako imenovanih »rešitev«, ki jih predstavljajo korporacije in vlade, s katerim si lahko pomagamo pri razkrivanju lažnih obljub.

V nadaljevanju obravnavamo sedem lažnih obljub velikih korporacij in držav v zvezi s hrano, kmetijstvom, upravljanjem zemljišč in biotsko raznovrstnostjo, pri čemer se opiramo na naslednjih pet področij iz našega seznama lažnih obljub.

Pri tem še zdaleč ne gre za izčrpen seznam lažnih obljub, ki so deležne vse večje politične podpore: obstaja še veliko drugih, zlasti v podnebni in energetski sektorju, kot so zajemanje, uporaba in shranjevanje ogljika (CCUS), fosilni vodik in geoinženiring, ki jih to poročilo ne zajema.

Namen tega priročnika je pomagati tistim, ki želijo razumeti poskuse zelenega zavajanja, ki se jih poslužujejo kmetijska podjetja in vlade, ter prispevati k začetku internih razprav in vključevanju drugih v te razprave. Je orodje za ozaveščanje o tem vprašanju, zato smo ga zasnovali kot živ dokument, ki ga je mogoče naknadno prilagajati in razvijati.

KONTROLNI SEZNAM LAŽNIH OBLJUB

PRI KATERIH ODGOVORIH NAJ SE OGLASI ALARM ZA LAŽNE OBLJUBE?

LJUDJE

- > Ali daje ljudem možnost vpliva na lastne odločitve in sredstva? .....
- > Ali se osredotoča na najbolj prizadete ter ali bodo imeli slednji od nje koristi? .....
- > Ali krepi človekove pravice in kolektivne pravice ljudi, zemljiške pravice, pravico do hrane? .....
- > Ali naslavlja zgodovinske krivice, nepravilnosti na podlagi spola, ekonomskega statusa in etnične pripadnosti? .....

OKOLJE

- > Ali so ekosistemi v boljšem stanju? .....
- > Ali krepi ekosisteme? .....
- > Ali so naravni viri obravnavani kot blago? .....
- > Ali so naravni viri vse bolj privatizirani? .....

DOSLEDNOST in NADZOR

- > Ali se zaradi nje zmanjšujejo onesnaževanje, emisije ogljika in kršitve človekovih pravic? .....
- > Ali jo predlaga, oglašuje oziroma nadzira zasebni sektor? .....
- > Ali je v javni lasti oz. v lasti skupnosti? .....
- > Ali ločeno naslavlja samo eno konkretno težavo? .....
- > Ali jo predlagajo isti ali podobni akterji kot tisti, ki so povzročili težavo, ki naj bi jo reševali? .....
- > Ali odpravlja neravnovesja moči in spreminja sedanje ravnovesje moči? .....
- > Ali zmanjšuje neenakosti? .....

ZNANJE in VEŠČINE

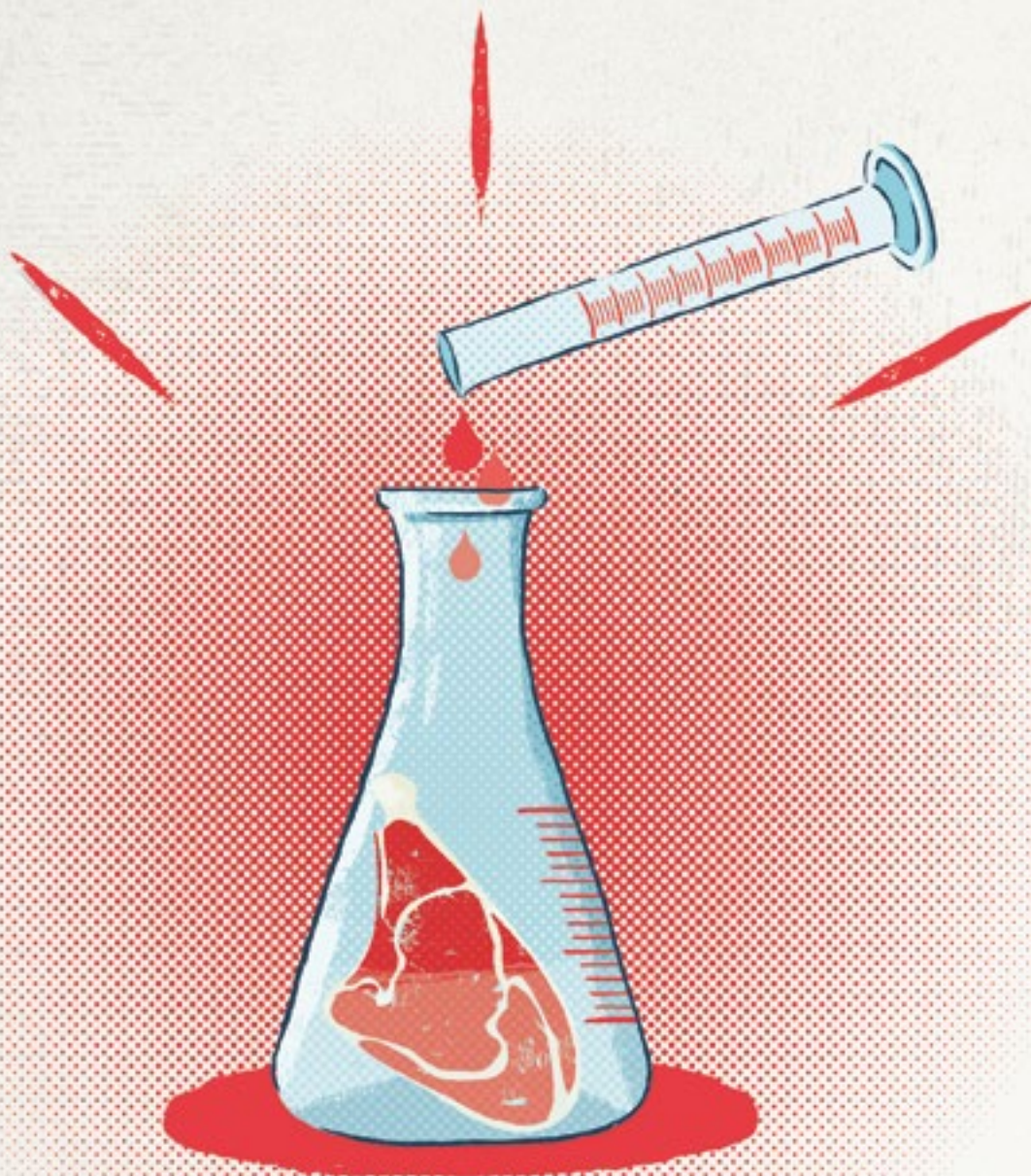

- > Ali temelji na tradicionalnem znanju ali na znanju in izkušnjah tistih, ki so najbolj prizadeti? .....
- > Ali je dostopna najbolj prizadetim ljudem in jo ti podpirajo? .....
- > Ali gre za tehnološko rešitev, ki so jo zasnovale ali jo spodbujajo korporacije? .....

LOKALNOST in RAZNOLIKOST

- > Ali je prilagojena lokalnim kulturam, razmeram in potrebam? .....
- > Ali vsebuje eno samo rešitev za vse kompleksne probleme? .....
- > Ali krepi odločanje in reševanje težav na lokalni ravni? .....
- > Ali temelji na pristopu od zgoraj navzdol? .....

Meso iz laboratorija

Celično pridelano meso (tudi »gojeno« ali »celično« meso) je hitro razvijajoča se tehnologija, pri kateri so iz mišic živali odvzete določene vrste celic in gojene v laboratoriju. Če jih hranimo z ustrezno mešanico sestavin, te živalske celice rastejo in se razmnožujejo in pri tem nastaja meso. Podjetja, vlagatelji in zagonska podjetja so se z razvojem te visokotehnološke alternative industrijsko pridelanem mesu odzvali na vse večjo zaskrbljenost ljudi glede dobrega počutja živali, podnebnih sprememb in uživanja mesa.

LJUDJE

Glavne koristi od te tehnologije bodo imela podjetja, ki vlagajo vanjo, ter trgovci na drobno, ki bodo prodajali meso, vzgojeno v laboratoriju. Celična pridelava mesa je kapitalsko intenzivna, kar pomeni, da se lahko močno koncentrira v rokah nekaj velikih vlagateljev. Od leta 2013 je bila ta tehnologija deležna že več kot milijardo dolarjev naložb, trenutno pa so vlagatelji v zagonska podjetja za celično pridelavo mesa nekateri največji svetovni predelovalci mesa in proizvajalci krme, kot sta Tyson in Cargill, pa tudi milijarderji, kot so Bill Gates (Microsoft), Sergey Brin (Google) in Li Ka-shing (hongkonški konglomerat CK Hutchison).

OKOLJE

Nedavne študije so pokazale, da je celična pridelava mesa zelo energetska potratna. Če upoštevamo celoten življenjski cikel izdelka, so potrebe po energiji veliko večje kot pri običajni proizvodnji mesa. S tega vidika to ni podnebju prijazna tehnologija. Poleg tega niso znani zdravstveni vidiki te visoko predelane hrane.

Prehod na uživanje manj in boljšega mesa v Evropi je jasno utemeljen z vidika podnebja, pa tudi okolja: ekstenzivna (tj. nasprotna intenzivni reji) in trajnostna živinoreja lahko pomaga ohraniti pokrajino in varovati kmetijsko okoljsko raznovrstnost (agrobiodiverzitet) ter ima lahko pomembno vlogo pri agroekoloških praksah, ki varujejo ekosisteme in vire preživetja.

DOSLEDNOST in NADZOR

Meso, vzgojeno v laboratoriju, ne odpravlja težav s koncentracijo moči v verigi preskrbe s hrano in predstavlja tveganje za nadaljnjo koncentracijo proizvodnje hrane. Prav tako ne rešuje zares težav industrijske reje: poraba mesa na globalni ravni narašča in ni jasno, ali bi tehnologija laboratorijsko pridelanega mesa bistveno vplivala na trend industrializacije živinoreje ali prispevala k zmanjšanju števila živali v industrijski reji.

ZNANJE in VEŠČINE

Vendar pa bi meso iz laboratorija lahko vplivalo na spremembo prevladujočih tipov zaposlitev, povezanih s proizvodnjo mesa: s sistema, ki je odvisen predvsem od kmetov, kmetijskih delavcev, predelovalcev mesa in veterinarjev, na sistem, ki bo temeljil na celičnih biologih, kemikih, inženirjih ter delavcih v tovarnah in skladiščih.

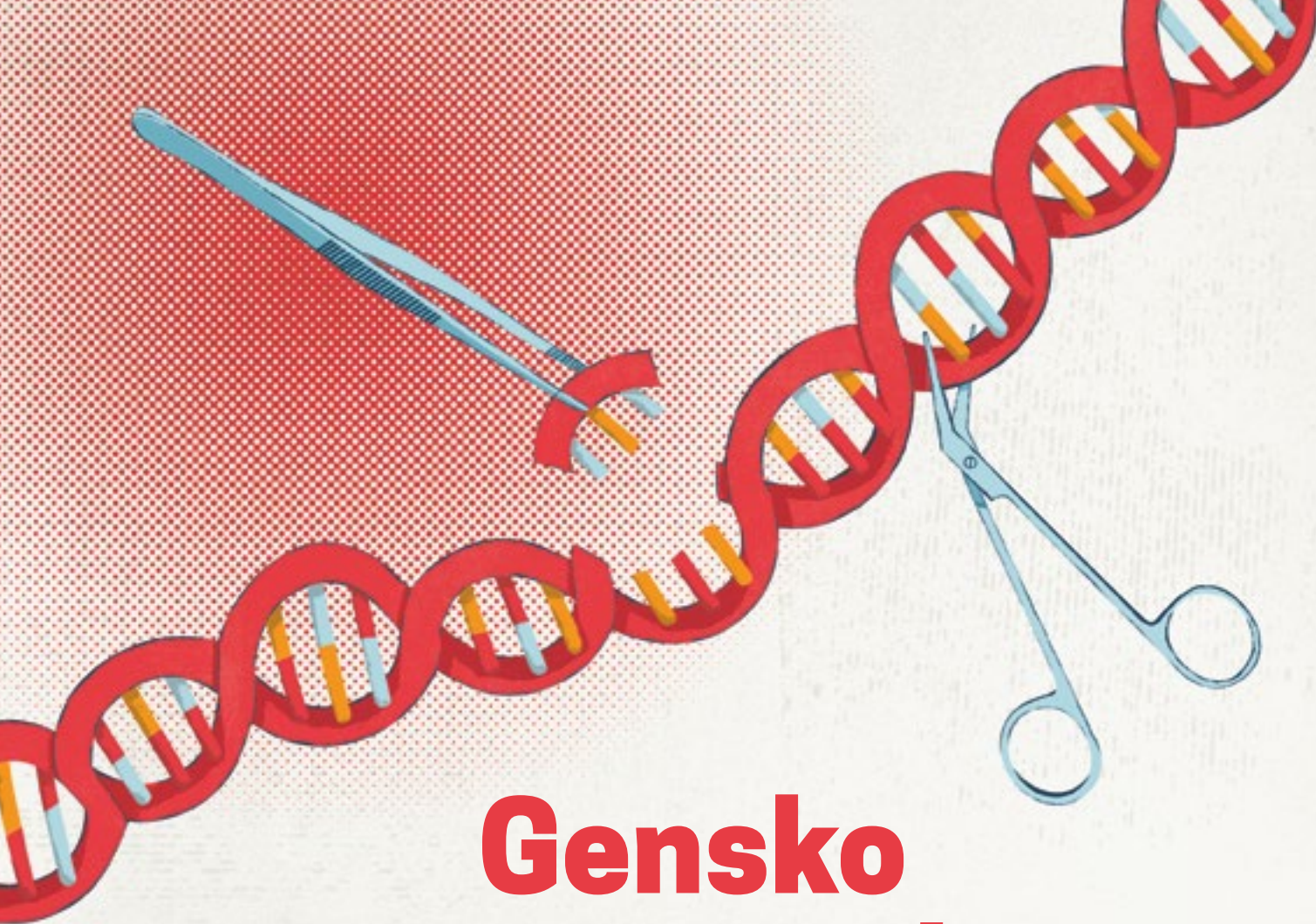

LOKALNOST in RAZNOLIKOST

Zato obstaja tveganje, da se bo z laboratorijsko pridelavo mesa proizvodnja hrane preselila z njiv v laboratorije, s tem pa se bodo zmanjšale možnosti za uspešno preživetje ljudi in okolja na podeželju. Ta tehnologija zmanjšuje povezanost med ljudmi in naravo ter ne podpira ekstenzivne, integrirane in trajnostne živinoreje. Zagovorniki laboratorijsko pridelanega mesa zagovarjajo tezo, da ljudje neizogibno škodujejo naravnim ekosistemom in da je živinoreja – ne glede na to, kakšna je – škodljiva, kar predstavlja potencialno tveganje za podeželske skupnosti in načine življenja.

Dodatno gradivo

- > Friends of the Earth Europe (2021), [Meat Atlas – Facts and figures about the animals we eat](#)
- > Friends of the Earth Europe (2020), [The urgent case to stop factory farms](#)
- > European Coordination Via Campesina (2023), [Livestock Farming in the European Union: Supporting an Ambitious Transition to Peasant Farming](#)
- > European Coordination Via Campesina (2022), [Lab-grown Proteins: Three Lies and One Big Liar](#)
- > IPES-Food (2022), [The Politics of Protein: Examining claims about livestock, fish, 'alternative proteins' and sustainability](#)
- > PASTRES (Pastoralism, Uncertainty and Resilience), [Publications](#)

Gensko spremenjena hrana *nova generacija*

Predvsem v Ameriki ter v nekaterih azijskih in afriških državah v okviru visoko industrializiranega modela kmetovanja že več kot 20 let gojijo gensko spremenjene rastline, ki lahko preživijo škropljenje s strupenimi kemikalijami (ali pa jih proizvajajo same). Na drugi strani pa je v Evropi gensko spremenjena hrana doživela popoln neuspeh. Vendar pa prehranska industrija v upanju, da bo to spremenila, zdaj spodbuja uporabo nove generacije gensko spremenjenih organizmov (GSO). Namesto da bi v rastline vnašali le DNK drugih vrst je mogoče s to novo metodo spremeniti tudi genom rastline, tako da s »škarjami« razrežejo obstoječo DNK rastline in na primer izbrišejo določene dele, da bi tako dobili rastlino z novimi lastnostmi. Ta nova generacija GSO je ponovno promovirana kot čarobna rešitev za vse, od podnebne krize do zdrave hrane.

Velike agroživilske korporacije si že več let na globalni ravni prizadevajo za splošno deregulacijo nove generacije GSO, tako da so ta postopek preimenovali v »urejanje genov«, »precizno gojenje« ali »nove genomske tehnike«, pri čemer izpostavljajo izjave nekaterih znanstvenikov s področja biotehnologije, da so takšne rastline enako naravne in varne kot katera koli običajna rastlina (čeprav imajo znanstveniki s področij, kot je ekologija, drugačno mnenje). Tudi agroživilska industrija promovira te nove GSO kot rešitev za več problemov – trdijo, na primer, da so bolj odporni proti boleznim ter proti slanosti ali suši, da lahko zmanjšajo onesnaževanje, varujejo naravo in zagotavljajo bolj zdravo hrano.

LJUDJE

Lokalne skupnosti, kmetje, mali rejci, predelovalci hrane in kmetijski delavci niso sodelovali pri opredelitvi problemov, ki naj bi jih rešili GSO nove generacije. Nasprotno, potrošniki, kmetje in sektor ekološkega kmetovanja z gojenjem GSO nove generacije in njihovo načrtovano deregulacijo ne bodo več imeli pravice vedeti, ali semena, krma in živila vsebujejo to novo vrsto GSO. Pozornost, ki jo javnost in politika posvečata domnevni trajnostnosti teh novih GSO – o kateri nas prepričujejo agroživilska podjetja, ki bodo imela od njih dobiček – odvrta pozornost od nujno potrebnega prehoda na agroekologijo.

OKOLJE

Model visoko industrializiranega kmetovanja, kamor spada tudi gojenje GSO, bo povečal pritisk na ekosisteme in biotsko raznovrstnost ter je odvisen od fosilnih goriv, kot so gnojila in pesticidi. V Severni in Južni Ameriki se je zaradi gojenja sedanjih GSO povečala uporaba pesticidov, kar ima škodljive učinke na biotsko raznovrstnost in onesnaženje vodnih sistemov. Poleg tega je še vedno veliko nejasnosti, kar zadeva potencialna tveganja za okolje in ekosisteme, ki jih povzroča ta nova generacija gensko spremenjenih rastlin.

DOSLEDNOST in NADZOR

Trenutno tudi novo generacijo GSO nadzirajo agroživilske korporacije, kot so Bayer, BASF in Corteva. Tako kot obstoječe gensko spremenjene rastline ta podjetja patentirajo tudi novo generacijo GSO in s tem kujejo velike dobičke od lastništva in nadzora nad »intelektualno lastnino« genskih lastnosti rastlin. Kot kažejo negativne izkušnje v ZDA, lahko uporaba patentiranih semen GSO privede do tožb proti kmetom zaradi kršenja patentov – in to tudi v primerih, ko so se njihovi pridelki naključno okužili ali če so se patentirane lastnosti pojavile naravno oziroma kot posledica konvencionalnega gojenja.

ZNANJE in VEŠČINE

Znanje in prakse lokalnih skupnosti, hranilcev semen, kmetov in malih pridelovalcev hrane so pomagali ohranjati raznolikost pridelkov, medtem ko tehnologija gensko spremenjenih organizmov, ne glede na to, kako se imenuje, omogoča koncentracijo nadzora nad semeni – in določenimi genetskimi lastnostmi – s strani majhnega števila agroživilskih korporacij.

LOKALNOST in RAZNOLIKOST

Biotska raznovrstnost – zlasti rastlinska genska raznovrstnost semen kmetijskih pridelkov – je ključnega pomena za naše prilagajanje podnebnim spremembam in drugim okoljskim pritiskom. Nasprotno pa večja uporaba gensko spremenjenih organizmov, ki jih nadzoruje majhno število svetovnih korporacij, zmanjšuje to gensko raznolikost in s tem odpornost kmetijstva, zaradi česar je proizvodnja hrane bolj ranljiva za naše spreminjajoče se podnebje.

Dodatno gradivo

- > Friends of the Earth Europe (2023), [EU Commission's new GMOs proposal sacrifices consumers' rights and puts nature at risk](#)
- > Friends of the Earth Europe (2022), [New GMOs: a risky distraction to climate & food security](#)
- > Friends of the Earth Europe, Corporate Europe Observatory, Global 2000 et al (2022), [Exposed: How biotech giants use patents and new GMOs to control the future of food](#)
- > FoodWatch (2023), [New Genome Techniques \(NGT\) – A risky corporate distraction from real sustainable solutions](#)
- > Friends of the Earth Germany (2022), [Ecological risks of the new genetic engineering processes \(in German\)](#)

Izravnava emisij ogljika

Izravnave emisij ogljika se uporabljajo za kompenziranje emisij ogljika, ki so nastale drugje. Po tej teoriji je mogoče stalne emisije toplogrednih plinov, ki vplivajo na podnebje, nadomestiti z ukrepi za zmanjšanje ali preprečevanje emisij drugje ali odstraniti ogljik iz ozračja z zajemanjem in shranjevanjem na druge načine. Teh izravnav je več vrst, od sajenja dreves do vlaganja v projekte obnovljivih virov energije ali plačevanja kmetom za shranjevanje ogljika v tleh (gl. poglavje Ogljično kmetovanje v nadaljevanju).

Številna podjetja se predstavljajo kot podnebju prijazna prav s pomočjo izravnave emisij, čeprav njihov poslovni model temelji na kurjenju fosilnih goriv ali emisijsko intenzivnem industrijskem kmetijstvu. Korporacije in vlade se skrivajo za besedo »neto« v izrazu »neto ničeln« – trdijo, da lahko preprosto plačajo komu drugemu za izravnavo svojih emisij ogljika, namesto da bi same sprejele dejanske ukrepe. Povedano drugače, podjetja lahko zatrjujejo, da so njihove emisije kompenzirane nekje drugje, in tako nadaljujejo s svojimi netrajnostnimi praksami.

LJUDJE

Projekti izravnave emisij ogljika se pogosto nahajajo v državah globalnega juga, kar vzbuja pomisleke glede podnebne pravičnosti in enakosti. V državah globalnega juga potekajo projekti, ki so financirani za izravnavo emisij ogljika, medtem ko lahko države globalnega severa še naprej onesnažujejo in ne zmanjšujejo emisij pri viru.

Projekti izravnave emisij ogljika lahko še povečajo obstoječe neenakosti. Tovrstni projekti v številnih dobro dokumentiranih primerih negativno vplivajo na preživetje lokalnih skupnosti ali privedejo do njihove prisilne preselitve. Med takšne dokumentirane primere spadata primer zasebnega podjetja, ki je lokalnim skupnostim v Ugandi preprečevalo dostop do zemljišč, pomembnih za njihovo preživetje, da bi lahko pridobilo emisijske dobropise za sajenje gozdov, ter projekti hidroelektrarn v Čilu in Gvatemali, ki zastrujejo spore glede pravic do zemljišč in škodujejo biotski raznovrstnosti.

OKOLJE

Ker je ogljik prevladujoče merilo za izravnavo emisij, so drugi okoljski vplivi zanemarjeni. Tako izravnave emisij ogljika omogočajo škodljive projekte, kot so obsežni monokulturni nasadi dreves, projekti hidroelektrarn ali intenziviranje industrijskega kmetijstva.

Monokulturni nasadi dreves spreminjajo in drobijo pokrajino ter škodujejo ekosistemom, kot so travniki in mokrišča, zato so glavni vzrok za izgubo biotske raznovrstnosti. Lokalne skupnosti so razseljene za pridobitev prostora za neskončne vrste enakih dreves, ki nadomestijo večino drugih oblik življenja na določenem območju ter spremenijo kakovost, strukturo in vsebino tal. V monokulturnih nasadih so pogosto uporabljane velike količine agrokemikalij, ki povzročajo znatno onesnaženje ter negativno vplivajo na stanje tal in vodnih območij, kar ima znatne negativne vplive na zdravje ljudi v okoliških naseljih.

Hidroenergetski projekti imajo zelo negativne vplive na rečne ekosisteme in okolico. Jezovi hidroelektrarn omejujejo pretok rek in s tem vplivajo na življenjski prostor različnih vodnih življenjskih vrst. So tudi pomemben vir emisij toplogrednih plinov: ko je območje poplavljeno, vegetacija in zemlja razpadata, zaradi česar se sproščata ogljikov dioksid in metan.

Nedavni razvoj na področju ogljičnih izravnav gre v smeri uporabe krmnih dodatkov, bioplina v velikem obsegu ali »preciznega kmetijstva«, s katerim naj bi se zmanjšale emisije dušikovega oksida iz gnojil (gl. poglavje Ogljično kmetovanje v nadaljevanju). Vendar pa te tehnične rešitve ne upoštevajo biotske raznovrstnosti ali dobrobiti živali in preprečujejo prehod na agroekološke prehranske sisteme. Tovrstni projekti ogljične izravnave v kmetijstvu so pogosto povezani tudi z intenzivno uporabo pesticidov in herbicidov, kot je glifosat, ki uničuje čebele.

Poleg tega izravnavanje emisij ogljika prispeva k tako imenovani finančializaciji narave, saj finančno ovrednotijo sposobnost ekosistemov, da absorbirajo ogljik. Tako izravnava emisij spreminja naravo v finančno sredstvo, s katerim je mogoče trgovati, tudi v primerih zmanjšanja sposobnosti ekosistemov za pravilno delovanje, vključno z absorpcijo in shranjevanjem ogljika.

DOSLEDNOST in NADZOR

Ena najpomembnejših in nerešljivih težav pri izravnavi emisij je, da ni mogoče izračunati učinka projektov izravnave. Vsi projekti izravnave ogljika niso enako učinkoviti pri zmanjševanju emisij ali zajemanju in shranjevanju ogljika iz ozračja, večina pa ne prispeva k dodatnemu zmanjšanju emisij ali zajemanja v primerjavi s tem, kar bi se zgodilo sicer. To je znano kot problem »dodatnosti«. Če bi bil projekt izravnave izveden tudi brez izravnalnega financiranja, potem projekt dejansko ni bil uspešen.

Ta težava je izjemno pomembna: raziskave organizacije Verra, vodilnega svetovnega standarda za hitro rastoči trg prostovoljnih izravnav, so pokazale, da več kot 90 odstotkov njihovih izravnalnih dobropisov za deževne gozdove ne predstavlja nikakršnega dejanskega zmanjšanja emisij ogljika.

Druga ključna težava pa je, da nekateri projekti za izravnavo ogljika, kot je sajenje dreves, temeljijo na predpostavki, da bo shranjeni ogljik ostal shranjen – ali »sekvestriran« – dolgo časa. Vendar je glede dolgotrajnosti teh izravnav veliko negotovosti, saj lahko drevesa prizadenejo bolezn, krčenje gozdov, požari ali drugi dejavniki, zaradi katerih bi se ogljik lahko sprostil nazaj v ozračje.

Izravnava ogljika je navsezadnje primer začasne rešitve, saj ne odpravlja temeljnih vzrokov za emisije ogljika in je zasnovana tako, da omogoča nadaljnje proizvodnje emisij. Odvrta pozornost od nujnosti odprave emisij fosilnih goriv in preoblikovanja industrijskega kmetijstva in gozdarstva ter zamegljuje odgovornost korporacij in elit za njihove emisije in posledični vpliv na naš planet ter odgovornost vlad, da jih regulirajo.

ZNANJE in VEŠČINE

Teoretično bi nekateri projekti, spodbujani v okviru izravnave emisij ogljika, sicer lahko temeljili na tradicionalnih znanjih in praksah, vendar pa v praksi avtohtona ljudstva in lokalne skupnosti prejmejo le drobiž od vseh sredstev za podnebne spremembe in biotsko raznovrstnost. Te skupnosti so pogosto izpostavljene tveganju, da bodo zaradi projektov izravnave izseljene s svojih zemljišč in odrezane od virov. Na drugi strani pa je ustvarjanje ogljičnih izravnav donosen posel za številne akterje na sredini vrednostne verige, ki izračunavajo in potrjujejo izravnave ter trgujejo z njimi.

LOKALNOST in RAZNOLIKOST

Podobno kot velja za znanje in veščine bi lahko sicer nekatere projekte izravnave prilagodili lokalnim kulturam in razmeram, vendar pa v največji meri koristijo akterjem, ki delujejo od zgoraj navzdol, kar pogosto povzroča zelo škodljive posledice za lokalno prebivalstvo.

Dodatno gradivo

- > [The Guardian \(2023\), Revealed: more than 90% of rainforest carbon offsets by biggest certifier are worthless, analysis shows](#)
- > [The Guardian \(2023\), Revealed: top carbon offset projects may not cut planet-heating emissions](#)
- > [Friends of the Earth International \(2022\) Double Jeopardy - The rising threat to food sovereignty and agroecology from false climate solutions](#)
- > [Melbourne University, Lund University, TWN, et al \(2022\), The Land Gap report](#)
- > [Biofuelwatch \(2022\), Carbon capture from biomass and waste incinerations: Hype versus reality](#)
- > [Corporate Europe Observatory \(2022\), The Deadly Climate Gamble - Dirty Energy bets on unproven 'carbon removals' to keep fossil fuels flowing](#)
- > [Friends of the Earth International \(2022\), Fossil Futures Built on a House of Cards](#)
- > [Friends of the Earth International, Global Forest Coalition, Corporate Europe Observatory \(2021\), The Big Con: How Big Polluters are advancing a "net zero" climate agenda to delay, deceive, and deny. See also Still a Big Con: How Big Polluters are using "net zero" to block meaningful action at COP26](#)
- > [Friends of the Earth International \(2021\), Chasing Carbon Unicorns: The deception of carbon markets and "net zero"](#)
- > [Friends of the Earth International \(2021\), A Leap in the Dark: The Dangers of Bioenergy with Carbon Capture and Storage \(BECCS\)](#)
- > [Hoodwinked in the Hothouse Coalition \(2021\), Hoodwinked in the Hothouse - Resist false solutions to climate change](#)
- > [Carbon Market Watch \(2019\), The Clean Development Mechanism: Local impacts of a global system](#)
- > [Friends of the Earth International, Financialisation of nature](#)

Ogljično kmetovanje

Ena izmed vse bolj priljubljenih vrst izravnave emisij ogljika je ogljično kmetovanje. Koncept ogljičnega kmetovanja je preprost: plačevanje kmetom za shranjevanje oziroma zajem ogljika (ali širše, za zmanjšanje emisij). V resnici pa ogljično kmetovanje omogoča ustvarjanje izravnav, s katerimi lahko podjetja še naprej onesnažujejo in se pri tem skrivajo za zelenim zavajanjem ter lažnimi trditvami o neto ničelnih emisijah.

Izraz »ogljico kmetovanje« se v političnih razpravah večinoma pojavlja za označevanje različnih praks, katerih namen je zajem ogljika ali zmanjšanje emisij. Kljub temu, da pojem vključuje besedo »kmetovanje«, vključuje številne prakse, katerih namen je zajem in skladiščenje ogljika v tleh ali vegetaciji v kmetijstvu in gozdarstvu ali zmanjšanje emisij metana ali dušikovega oksida na kmetijah (gl. zgornje poglavje o izravnavi ogljičnih emisij). Predstavljan je kot način za zmanjšanje kmetijskih emisij in spodbujanje povečanja ponorov (tj. ogljika, shranjenega v tleh). Izraz se pogosto omenja v povezavi s plačili na podlagi učinkov, ki so zlasti v zasebnem sektorju neposredno povezana z izravnavami ogljika. Z drugimi besedami, projekti ogljičnega kmetovanja se lahko uporabljajo za pridobivanje ogljičnih izravnav (gl. predhodno poglavje).

V Franciji, Avstraliji, ZDA in Veliki Britaniji že obstajajo številni projekti ogljičnega kmetovanja, več podjetij, kot sta velika proizvajalca pesticidov Bayer in Yara, pa je že zasnovalo lastne programe ogljičnega kmetovanja. Evropska komisija je nedavno predlagala okvir EU za certificiranje odvzemov ogljika, ki vključuje tudi ogljično kmetovanje; če bo ta predlog sprejet, bo velikim korporacijam ponudil novo priložnost za spodbujanje in širitev njihovih trgov plačil za izravnavo.

LJUDJE

Mali kmetje verjetno ne bodo imeli neposrednih koristi od programov ogljičnega kmetovanja; zaradi velikega dokaznega bremena, ki je potrebno za sodelovanje v teh programih, bodo verjetno imele od njih koristi le velike kmetije in industrijsko kmetijstvo.

Na drugačen način male kmete ogrožajo trgi ogljika, na katerih je mogoče trgovati z dobropisi za izravnavo ogljika (iz izravnalnih shem, kot je ogljično kmetovanje), saj ti vplivajo na cene zemljišč, kar vodi v špekulacije z zemljišči in prilaščanje zemljišč malih kmetov in kmetovalcev. V krajih, kjer takšni programi že obstajajo, na primer na Škotskem in v Avstraliji, že opažajo naraščanje cen zemljišč.

OKOLJE

Z osredotočanjem zgolj na ogljik lahko ogljično kmetovanje spodbuja prakse, ki nimajo večkratnih koristi, tako za kmete, kot za biotsko raznovrstnost, zadrževanje vode in zdravje tal, pa tudi za podnebje. Osredotočenost samo na ogljik lahko vodi do monokulturnih nasadov ali začasnih rešitev, namesto da bi obravnavali sistem kot celoto. Obstajajo tudi veliki pomisleki glede izvedljivosti in trajnosti zajema in skladiščenja zalog ogljika v tleh kot instrumenta za blaženje podnebnih sprememb.

Ogljično kmetovanje je del t. i. financiranja narave, pri kateri je ogljik komodificiran in prodajan v obliki dobropisov za izravnavo ogljika. Zaradi odvisnosti trgov ogljika od dragih posrednikov, kot so borzni posredniki, borze in preprodajalci, se pojavljajo tudi pomisleki glede stroškov uporabe teh trgov za pridobivanje finančnih sredstev za projekte blaženja podnebnih sprememb.

DOSLEDNOST in NADZOR

Programi ogljičnega kmetovanja običajno vzpostavljajo in promovirajo iste korporacije, ki prodajajo kmetijska proizvodna sredstva, kot so kemična gnojila, pesticidi in semena. Ogljično kmetijstvo torej ne rešuje neravnovesja moči v prehranskem sistemu, temveč zagotavlja dodaten dobiček tem podjetjem.

Največja svetovna agroživilska podjetja, kot so Bayer, Yara, Cargill in Corteva, uvajajo lastne programe plačil za ogljično kmetovanje, ki v veliki meri temeljijo na uporabi njihovih lastnih tehnologij. Na ta način lahko te velike korporacije določajo, kaj se šteje za ogljično kmetovanje, pridobivajo dragocene podatke o kmetih ter spodbujajo uporabo svojih proizvodov v še bolj škodljivih, kemično intenzivnih monokulturah.

Programi ogljične izravnave odvrta pozornost od pravih rešitev in predstavljajo nevarnost preusmeritve javnih subvencij z agroekologije na ogljično kmetovanje. S takšnim pristopom ni mogoče zares reševati podnebne krize, hkrati pa lahko tako velike korporacije še bolj utrdijo svojo tržno moč in lažno predstavljajo svoje dejavnosti ko okolju prijazne.

ZNANJE in VEŠČINE

Sheme ogljičnega kmetovanja ne temeljijo na tradicionalnem znanju, temveč bodo verjetno še pospešile zmanjševanje tradicionalnega kmetijskega znanja, saj kmete silijo v pogodbe, ki določajo, kaj velja za ogljično kmetovanje.

Poleg tega obstoječe agroekološke kmetije, tj. kmetije, ki so že trajnostne in nizko ogljično intenzivne, niso privlačne za programe ogljičnega kmetovanja in od teh programov nimajo koristi, saj si vlagatelji prizadevajo za »dodatnost« svojih izravnav (torej, da se ogljik zajema in skladišči brez programov izravnav).

LOKALNOST in RAZNOLIKOST

Ogljično kmetovanje je pristop od zgoraj navzdol, ki ne upošteva posebnosti lokalnih razmer. Od zgoraj navzdol se določajo tudi protokoli za spremljanje, poročanje in preverjanje (MRV), ki se uporabljajo za certificiranje ogljičnih dobropisov, ter njihovi vplivi na kmete.

Poleg tega so pri ogljičnem kmetovanju pozitivni okoljski in socialni vplivi obravnavani zgolj kot »dodatne koristi« shranjevanja ogljika, medtem ko so številne okoljske, družbene in gospodarske koristi trajnostnih kmetijskih praks, ki niso povezane s podnebjem, že zdaj več kot zadosten razlog za spodbujanje okolju prijaznih kmetijskih praks, ki so dobre za podnebje.

Dodatno gradivo

- > Friends of the Earth US (2023), [Agricultural Carbon Markets, Payments, and Data: Big Ag's Latest Power Grab](#)
- > GRAIN (2023), [From land grab to soil grab - the new business of carbon farming](#)
- > European Coordination Via Campesina (2022), [Carbon farming: A "new business model" ... for who?](#)
- > European Coordination Via Campesina et al (2022), [A manifesto for agricultural transition to address systemic climate crises](#)
- > IATP (2023), [Twelve problems with the European Commission's proposal for a Carbon Removal Certification Framework](#)
- > IATP (2022), [Carbon farming: How big corporations are driving the EU's carbon removals agenda](#) IATP (2022), [Lessons for the EU's carbon farming plans](#)
- > Friends of the Earth International, Global Forest Coalition, Corporate Europe Observatory (2021), [The Big Con: How Big Polluters are advancing a "net zero" climate agenda to delay, deceive, and deny](#)
- > Melbourne University, Lund University, TWN, et al (2022), [The Land Gap report](#)
- > Carbon Market Watch (2023), [Secretive intermediaries: Are carbon markets really financing climate action?](#)
- > PNAS (2018), [Soil carbon sequestration is an elusive climate mitigation tool](#)

Izravnava biotske raznovrstnosti

Izravnava biotske raznovrstnosti temelji na predpostavki, da je škoda za biotsko raznovrstnost, ki je povzročena na enem območju (na primer zaradi nove ceste, rudnika, gradnje ali druge gospodarske dejavnosti), mogoče nadomestiti z izboljšanjem razmer ali zavarovanjem biotske raznovrstnosti na drugem območju. Obstajata dve glavni vrsti izravnave biotske raznovrstnosti: zavarovanje nečesa, kar bi bilo sicer (hipotetično) uničeno, ter obnova degradiranih habitatov in ekosistemov.

Podobno kot pri podnebnih ciljih »neto ničelnih emisij«, ki besedo »neto« v izrazu »neto ničeln« izkoriščajo za to, da velikim onesnaževalcem omogočajo nadaljnje onesnaževanje, se tudi izravnava biotske raznovrstnosti skriva za pojmi, kot so »neto dobiček«, »brez neto izgube« in »za naravo pozitivno« (angl. Nature Positive), ki na področju ohranjanja biotske raznovrstnosti postajajo vse bolj priljubljeni. Ti izrazi nimajo jasnih definicij in so običajno uporabljeni kot tržno orodje, pri čemer ne vodijo v resnične spremembe pri varovanju, obnovi in ravnanju z biotsko raznovrstnostjo in ekosistemi. Med najnovejšimi takšnimi primeri trženja privlačnega naziva in koncepta, ki se verjetno ne razlikuje od drugih pomanjkljivih konceptov izravnave in neto dobičkov, je »za naravo pozitivno«.

LJUDJE

Podobno kot izravnava emisij ogljika ima tudi izravnava biotske raznovrstnosti precejšnje družbene vplive, zlasti na staroselske skupnosti, lokalne skupnosti in marginalizirane skupine. Pri njej pogosto prihaja do kršitev človekovih pravic, saj so te skupine pogosto izseljene s svojih zgodovinskih ozemelj ali izgubijo dostop do virov, da bi omogočili projekte izravnave biotske raznovrstnosti.

OKOLJE

Dosedanji poskusi izravnave biotske raznovrstnosti so bili večinoma neuspešni. Pri obnavljanju degradiranih ekosistemov kot enem izmed načinov izravnave prihaja do različnih težav. Obnovitev ali povrnitev ekosistemov v prejšnje stanje pogosto nista izvedljivi v razumnem času ali pa sta predragi. Kompleksni ekosistemi, kot so primarni gozdovi in šotišča, še nikoli do sedaj nikjer niso bili v popolnoma obnovljeni. Obnova ekosistemov je seveda lahko sama po sebi dobra stvar, vendar le, če je izvedena hkrati z zmanjševanjem uničevanja ekosistemov, in ne namesto njega, saj oba ukrepa nista primerljiva.

Glavna pomanjkljivost druge vrste izravnave, torej zavarovanje določenega območja ipd., kar bi bilo sicer (hipotetično) uničeno, je to, da izračun »koristi« za biotsko raznovrstnost temelji na neznani verjetnosti izgube biotske raznovrstnosti na mestu izravnave, če ne bi bilo dodatne zaščite. A medtem ko nova cesta, rudnik ali kakšna druga gradnja zagotovo vodi v neposredno izgubo biotske raznovrstnosti, je zelo nejasno, ali bi prišlo do izgube biotske raznovrstnosti na območju izravnave, če ne bi bil kupljen dobropis za izravnavo. Tako kot to velja za izravnavo emisij ogljika, tudi izravnava biotske raznovrstnosti prispeva k financializaciji narave, saj biotsko raznovrstnost spreminja v finančno sredstvo, s katerim je mogoče trgovati.

DOSLEDNOST in NADZOR

Izravnava biotske raznovrstnosti po definiciji ne pomeni zmanjševanja uničevanja, ampak v najboljšem primeru njegovo preselitev na drugo mesto. Poleg tega podobno kot izravnava ogljičnih emisij pogosto povzroča škodo skupnostim, ki živijo na območjih izravnave ali v njihovi bližini.

ZNANJE in VEŠČINE

Zelo malo projektov izravnave biotske raznovrstnosti temelji na tradicionalnem znanju, staroselske in lokalne skupnosti pa so deležni izjemno majhnega deleža sredstev za podnebne ukrepe in ukrepe na področju biotske raznovrstnosti, čeprav imajo pomembno vlogo pri ohranjanju biotske raznovrstnosti. Te skupnosti so pogosto izpostavljene tveganju, da bodo zaradi projektov izravnave izseljene s svojih zemljišč in odrezane od virov. Pogosto je predpostavljeno, da staroselske in lokalne skupnosti, ki živijo na določenih območjih, ogrožajo ekosistem, čeprav je dokazano, da 80 % dragocenih ekosistemov ohranjajo prav te skupine in da ko so enkrat izseljene z nekega območja, slednje postane veliko bolj izpostavljeno drugim gospodarskim vplivom ali korupciji.

LOKALNOST in RAZNOLIKOST

Izravnava biotske raznovrstnosti ne upošteva izgube ekosistemskih funkcij in koristi, ki jih te zagotavljajo ljudem. Predpostavlja, da je mogoče eno vrsto ekosistema, živalsko ali rastlinsko vrsto ali celo sveto zemljo za staroselske skupnosti nadomestiti z drugimi, ter ne upošteva njihove edinstvenosti.

Dodatno gradivo

- > Friends of the Earth International (2022), [How positive will "Nature Positive" be?](#)
- > Green Finance Observatory and Friends of the Earth International (2019), [Can market-based approaches address critical loss or biodiversity?](#)
- > Counter Balance and Re:Common (2017), [Biodiversity Offsetting: A threat for life](#)
- > Global Forest Coalition (2021), [Corporate contagion: How the private sector is capturing the UN Food, Biodiversity and Climate Summits](#)
- > Friends of the Earth International (2021), [No net loss of biodiversity: a false solution and more destruction](#)
- > Friends of the Earth EWNI (2021), [A dangerous distraction – the offsetting con](#)
- > Friends of the Earth International, Global Forest Coalition, Corporate Europe Observatory (2021), [The Big Con: How Big Polluters are advancing a "net zero" climate agenda to delay, deceive, and deny](#)
- > IISD (2022), [Climate Finance Needs Rethinking to Reach Indigenous Peoples on the Ground](#)

Sonaravne rešitve

V mednarodnem sektorju ohranjanja narave je postal priljubljen koncept sonaravnih oz. na naravi temelječih rešitev. Vedno pogosteje se uporablja kot krovni izraz, ki vključuje različne programe za varstvo podnebja in biotske raznovrstnosti, od sajenja dreves, obnove in varstva mangrov, mokrišč in šotišč do večjega shranjevanja ogljika v kmetijskih tleh (gl. poglavje Ogljično kmetovanje). Najpomembnejše pri tem pa je, da velika podjetja in vlade takšne sonaravne rešitve izkoriščajo kot izgovor za nadaljnje onesnaževanje in uničevanje ekosistemov ter za prelaganje ustreznih ukrepov za zmanjšanje emisij in zmanjševanje izgube biotske raznovrstnosti.

Programi sonaravnih rešitev naj bi privabljali zasebne vlagatelje, vendar se slednji pojavijo le v primerih, ko korporacije bodisi dobijo dovoljenje za nadaljnje onesnaževalne in uničujoče poslovne modele bodisi se jim ponudi priložnost za dobiček, kar je mogoče doseči le z izravnavo. Zato je malo verjetno, da bi se programi sonaravnih rešitev izvajali brez izravnave, saj je njihova privlačnost prav v njihovi »stroškovni učinkovitosti« v primerjavi z dejanskim zmanjševanjem emisij ali uničevanjem okolja, pa tudi v njihovem omogočanju poslovnih priložnosti.

»Sonaravne rešitve« so v bistvu eno izmed novih poimenovanj za izravnavo emisij ogljika in biotske raznovrstnosti. Poleg tega so kot sonaravne rešitve opredeljevani tudi nekateri dolgoletni in pozitivni naravovarstveni projekti (ki ne vključujejo izravnave), da bi tako dobil legitimnost celoten koncept sonaravnih rešitev z izravnavo.

LJUDJE

Podobno kot pri projektih za izravnavo biotske raznovrstnosti in ogljičnih emisij lahko nekateri projekti, ki spadajo pod sonaravne rešitve, privedejo do kršitev človekovih pravic, še posebej staroselskih in lokalnih skupnosti, kmetov in drugih podeželskih skupnosti, zlasti v državah globalnega juga. Spodbujanje in prodaja sonaravnih rešitev sta na primer povzročila razcvet plantažnega gozdarstva, pogosto na račun drugih naravnih habitatov in lokalnih skupnosti.

OKOLJE

Ena od velikih težav pri sonaravnih rešitvah je zelo nejasna definicija samega koncepta. Za sonaravne rešitve lahko veljajo tudi ukrepi, ki niso koristni za okolje, kot so monokulturni nasadi dreves, tako imenovana »trajnostna intenzifikacija« kmetijstva (ki je zelo odvisno od petrokemičnih sredstev) ter nove tehnologije genskega spreminjanja.

Prav tako se je iluzorno zanašati na to, da bo narava absorbirala vse naše emisije. Naravni ekosistemi lahko absorbirajo le omejene količine ogljika, in kot kažejo podatki, so nekateri habitati že preobremenjeni. Nekatere študije celo kažejo, da so nekateri habitati, od permafrosta do amazonskega deževnega gozda, zaradi podnebne krize tako obremenjeni, da se spreminjajo iz skladišč ogljičnih emisij v njihove vire.

Podobno kot izravnava emisij ogljika in biotske raznovrstnosti tudi sonaravne rešitve prispevajo k finančializaciji narave, saj biotsko raznovrstnost in ekosisteme spreminjajo v finančno sredstvo.

DOSLEDNOST in NADZOR

Čeprav se morda sliši privlačen, koncept sonaravnih rešitev odvrta pozornost od resničnih vzrokov za krize, s katerimi se danes soočamo, in od ključne potrebe po drastičnem zmanjšanju emisij ogljika ter ustreznem varstvu in obnovi biotske raznovrstnosti. Sonaravne rešitve instrumentalizirajo naravo kot tako imenovano rešitev, ne da bi opredelile problem ali prepoznale krivce zanj. Sonaravne rešitve bodo razmere verjetno še poslabšale, saj ohranjajo neenakost in povečujejo moč korporacij.

Korporacije že zdaj uporabljajo sonaravne rešitve kot nov način zelenega zavajanja. Številna podjetja za fosilna goriva in agroživilska industrija trdijo, da vlagajo v sonaravne rešitve, hkrati pa še povečujejo svoje uničujoče prakse ter ne zmanjšujejo emisij pri viru in svojega snovnega odtisa.

ZNANJE in VEŠČINE

Čeprav bi lahko nekateri projekti sonaravnih rešitev teoretično temeljili na tradicionalnih znanjih, so staroselske in lokalne skupnosti v praksi deležni izjemno majhnega deleža sredstev za podnebne projekte in projekte na področju biotske raznovrstnosti. Znanje tradicionalnih skupnosti običajno ni vključeno, enako velja za njihov odnos do narave, ki ne temelji na dobičku.

Globalne mreže, ki vključujejo staroselska ljudstva in organizacije lokalnih skupnosti, kot sta nevladna organizacija Rainforest Alliance in okoljska mreža Indigenous Environmental Network, so soglasno zavrnille sonaravne rešitve kot napačen odgovor na podnebno krizo in krizo biotske raznovrstnosti.

LOKALNOST in RAZNOLIKOST

Čeprav bi nekatere projekte sonaravnih rešitev lahko prilagodili lokalnim kulturam in lokalnim okoliščinam, je glavna težava, da jih večinoma promovirajo akterji, ki delujejo od zgoraj navzdol ter iščejo univerzalne in enostavne rešitve za krizo biotske raznovrstnosti in podnebja.

Dodatno gradivo

- > [Third World Network \(2021\), "Nature-based Solutions" and the Biodiversity and Climate Crises](#)
- > [Friends of the Earth International \(2021\), Nature Based Solutions: A wolf in sheep's clothing](#)
- > [Friends of the Earth International \(2023\), Factsheets: 'nature based solutions' and soil carbon farming](#)
- > [Friends of the Earth International \(2023\), Toolkit for fighting climate false solutions](#)
- > [250+ civil society groups \(2021\), No to Nature-Based Solutions Dispossessions!](#)
- > [Yale School of the Environment \(2020\), Why 'Carbon-Cycle Feedbacks' Could Drive Temperatures Even Higher](#)
- > See also further reading for carbon offsetting and biodiversity offsetting sections.

Certificiranje brez krčenja gozdov

Številna podjetja, ki prodajajo blago z visokim tveganjem za vpliv na gozd in ekosisteme (angl. Forest and ecosystem-risk commodities; FERC), kot so soja, palmovo olje, kakav, kava in biogoriva, s certificiranjem prepričujejo potrošnike, da si prizadevajo za reševanje zapletenih okoljskih izzivov, kot je krčenje gozdov, ter za izboljšanje svojih praktičnih okoljskih in socialnih kazalnikov.

Med takšne certifikacijske sheme sodijo Forest Stewardship Council (FSC), Roundtable on Sustainable Palm Oil (RSPO), Indonesian Sustainable Palm Oil / Malaysian Sustainable Palm Oil (ISPO/MSPO), Round Table on Responsible Soy (RTRS), Fairtrade ter Rainforest Alliance/UTZ. V mnogih primerih so izdelki certificirani kljub temu, da so proizvedeni na načine, ki povzročajo veliko škodo planetu in ljudem. Kljub temu je odvzem certifikata še vedno izjemno redek, saj certifikacijske organe pogosto neposredno plačujejo podjetja, ki pridobijo certifikat.

Dodatno gradivo

- > NGO Statement (2022), [Ten reasons why certification should not be promoted in the EU anti-deforestation regulation](#)
- > Greenpeace (2021), [Destruction: Certified](#)
- > Friends of the Earth Netherlands (2021), [Palm Oil Certification: Not 'Out of the Woods'](#)
- > The Guardian (2021), [Fifth of Indonesia's palm oil sites lie in forest estate, says Greenpeace](#)

LJUDJE

Podatki kažejo, da številne sheme certificiranja proti krčenju gozdov spodbujajo širjenje industrijskega kmetijstva in sečnje, s čimer preprečujejo spremembe, potrebne za zaustavitev krčenja gozdov: prehod na skupnostno gospodarjenje z gozdovi in agroekologijo, pri katerem bo vodilo prehranska neodvisnost.

Ker je certificiranje prostovoljno, ima različne omejitve, na primer v zvezi z nadzorom oz. revizijami, kar pomeni, da ni mogoče zagotoviti prostovoljnega, vnaprejšnjega in informiranega soglasja, preprečiti prilaščanja zemljišč ali kako drugače identificirati in odpravljati škodljivih vplivov na ljudi. Pri certifikacijskih revizijah je izjemno malo časa za posvetovanje s skupnostmi, prevladujejo dokazi podjetja, svoja stališča pa lahko izrazijo le izbrane skupnosti ali skupine znotraj skupnosti. Njihova neodvisnost je vprašljiva, ker revizorja plačujejo podjetja. Poleg tega so lahko problematična območja, kjer prihaja do konfliktov ali krčenja gozdov, izpuščena iz revizije, saj lahko podjetje vseeno prejme certifikat za tista območja, ki izpolnjujejo standarde.

OKOLJE

Certifikacijske sheme ne odpravljajo temeljnih vzrokov za krčenje gozdov, npr. ne zmanjšujejo povpraševanja po kmetijskih in gozdarskih proizvodih; to povpraševanje se kljub širjenju certifikacijskih shem še naprej povečuje, s čimer se povečujeta pritisk na zemljišča in tveganje za nadaljnje krčenje gozdov in uničevanje ekosistemov. Številne študije so pokazale, da certificiranje samo po sebi ni pomagalo podjetjem pri izpolnjevanju njihovih zavez o izključitvi krčenja gozdov iz svojih dobavnih verig.

Okoljevarstvene nevladne organizacije, ki se ukvarjajo s certificiranjem, vse bolj priznavajo, da certifikacijske sheme ne morejo zaustaviti krčenja gozdov. Vpliv certificiranja na biotsko raznovrstnost je v najboljšem primeru nejasen ter ni merjen na zanesljiv in pregleden način, pri številnih shemah pa lahko podjetja uničujejo okolje in to nadomestijo nekje drugje. Certificiranje omogoča tudi zeleno zavajanje in povečanje nadzora in moči podjetij nad naravnimi viri.

DOSLEDNOST in NADZOR

Ker je certificiranje predvsem tržno orodje, je glavna motivacija podjetij za izpolnjevanje okoljskih in socialnih standardov večji dostop do trgov in večja prodaja, ne pa »trajnostna« proizvodnja izdelkov. Poleg tega so države zaradi širjenja prostovoljnih certifikacijskih standardov pod nadzorom industrije sprejele predpostavko, da regulacija podjetij ni več njihova odgovornost, saj naj bi na podlagi informacij, ki jih dobijo, pravi pristop izbrali kar potrošniki.

Sheme certificiranja torej prenašajo odgovornost presojanja o navedbah certificiranih izdelkov na potrošnike, česar pa v številnih primerih od potrošnikov ni mogoče razumno pričakovati. Hkrati so okolju prijaznejši izdelki pogosteje dragi in s tem dostopni predvsem premožnejšim in srednjim slojem na globalnem severu. Zaradi tega lahko občutijo slabo vest in krivdo vsi, ki nimajo dostopa do takšnih izdelkov ali si jih ne morejo privoščiti, čeprav je treba dejansko spremeniti širše strukture.

Ker so certifikacijske sheme prostovoljne, v njihovem okviru ni mogoče preverjati in uveljavljati skladnosti z nacionalnimi zakoni, zato ne morejo odpravljati težav, kot je krčenje gozdov. V evropskih dobavnih verigah je na primer tudi certificiran les, povezan z nezakonito sečnjo v Rusiji. Tako so na primer pri organizaciji RSPO izrecno izjavili, da so njihovi standardi prostovoljni in da »ne vključujejo uveljavljanja ali potrjevanja zakonitosti uporabe zemljišč s strani podjetja (takšno pristojnost imajo le nacionalni organi)«.

ZNANJE in VEŠČINE ter LOKALNOST in RAZNOLIKOST

Certifikacijske sheme se lahko med seboj precej razlikujejo, saj nekatere potekajo popolnoma od zgoraj navzdol in jih vodijo podjetja, druge pa imajo boljše modele upravljanja, upoštevajo različne poglede deležnikov ter vključujejo strožje standarde in boljše spremljanje podjetij. Vendar pa tudi pri boljših primerih shem certificiranja utrjuje prepričanje, da je »trajnostnost« izbira potrošnika in ne nujnost gospodarskega sistema, ki bi moral biti strukturiran tako, da bi spoštoval tradicionalna znanja in rešitve na lokalni ravni.

Postopki za pritožbe v certifikacijskih shemah so šibki, zato pritožbe skoraj nikoli ne pripeljejo do odškodnin in nadomestil za prizadete skupnosti.

Katere so prave rešitve?

Pri organizaciji Friends of the Earth Europe podpiramo resnične rešitve za sistemske spremembe. Rešitve, tesno povezane z gospodarstvom in družbo, ki zadovoljujeta osnovne potrebe in omogočata blaginjo vseh v okviru ekoloških omejitev.

Gospodarstvo, ki temelji na naslednjih transformativnih načelih:

- 1** **Gospodarstvo v mejah zmogljivosti planeta:** potrebujemo gospodarstvo, ki bo podpiralo življenje, s čimer se bo v Evropi končalo prekomerno izkoriščanje virov, ki presega obnovitvene zmogljivosti Zemlje. Popolnoma drugačen način proizvodnje in potrošnje.
- 2** **Resnično demokratično in participativno gospodarstvo:** novo gospodarstvo je širši in bolj ambiciozen projekt vrnitve moči državljanom in ponovnega javnega nadzora nad gospodarsko sfero.
- 3** **Javna prihodnost:** naša vizija je gospodarstvo, ki bo s storitvami in infrastrukturo v javni in skupni lasti in upravljanju ter brez motivov rasti in dobička zadovoljevalo osnovne potrebe vseh.
- 4** **Ponoven razmislek o delu:** o njegovi osrednji vlogi v družbi, o opredelitvah, obsegu in vrednosti različnih vrst dela – omogoča nam zamišljanje družbe, emancipirane in osvobodjene plačanega dela.
- 5** **Vloga podjetij:** potrebujemo bistveno drugačno poslovanje in podjetja, tako z vidika namena kot organizacije – podjetja, ki bodo imela manjšo velikost in moč, ki bodo kolektivno upravljana in katerih namen ne bo dobiček.
- 6** **Trgovina, solidarnost in mednarodni odnosi:** Evropa mora postati resnično pravičen svetovni gospodarski akter. Prenehati mora s svojimi nepoštenimi trgovinskimi odnosi ter se preusmeriti k manjši in bolj lokalizirani trgovini in odpisati finančni dolg držav globalnega juga.
- 7** **Vrednote, ki si jih želimo v novem gospodarstvu in družbi:** novo gospodarstvo mora utelešati in udejanjati temeljne vrednote zadostnosti, skrbi in empatije, enakosti in vključevanja ter avtonomije.

Preoblikovanje gospodarstva gre z roko v roki s preoblikovanjem naših prehranskih sistemov v smeri prehranske neodvisnosti in agroekologije. Spremeniti moramo svoj odnos do hrane, energije in gospodarstev, ki vse prispevajo k sistemski preobrazbi. Da bi nam to uspelo, pa moramo zavrniti lažne obljube korporacij in vlad in poiskati prave rešitve, s katerimi bomo zagotovili socialno zaščito in zaščito biotske raznovrstnosti ter pravico do zdrave, kulturno primerne hrane za vse.

Lažne obljube

→ Prave rešitve

Meso iz laboratorija

Na področju živinoreje je za pravičen prehod k prehranski neodvisnosti v Evropi potreben odmik od intenzivne industrijske reje k bolj trajnostni, ekstenzivni živinoreji z bolj lokalizirano prehransko in krmno verigo. Za to je potreben tudi prehod na manjšo in boljšo porabo mesa v Evropi, s pravičnimi cenami za proizvajalce, boljšimi delovnimi pogoji in dostopnimi cenami kakovostnih proizvodov za potrošnike.

GSO

Hitre tehnološke rešitve, ki jih nadzorujejo korporacije, dajejo lažne obljube, da bodo rešile zapletene težave s »preprostimi« rešitvami, toda edini učinkovit in trajen način za zmanjšanje uporabe pesticidov in zagotavljanje pridelave hrane v ekstremnih vremenskih razmerah je sprememba sistema. K sreči si agroekološke in ekološke kmetijske prakse že danes prizadevajo drastično zmanjšati emisije, povečati odpornost pridelkov, stabilizirati pridelek, varovati biotsko raznovrstnost in ustvarjati pravičnejše pogoje za proizvajalce hrane. To so prakse, ki dobro delujejo že stoletja in se lahko obnesejo tudi v prihodnosti. Zato moramo male in družinske kmete, ribiče ter druge male proizvajalce podpirati pri prehodu na agroekološke prehranske sisteme.

Izravnava emisij in ogljično kmetovanje

Vsa podjetja in gospodarski sektorji morajo zmanjšati svoje emisije pri viru namesto prelaganja odgovornosti z zavajanjem z »izravnavi«. Onesnažujočo proizvodnjo energije pod nadzorom podjetij je treba nadomestiti z energetsko zadostnostjo in 100-odstotno obnovljivo energijo – v skupnostni in družbeni lasti – za vse. Namesto dopuščanja, da agroživilska industrija s svojimi programi ogljičnega kmetovanja še povečuje nadzor korporacij nad prehransko verigo, bi se morali osredotočiti na raziskave od spodaj navzgor v podporo skupnostim, ki proizvajajo hrano.

**Izravnava biotske
raznovernosti**

Biotska raznovrstnost in ekosistemi sami po sebi potrebujejo ustrezno varstvo, ohranjanje in obnovo. Biotske raznovrstnosti, uničene na enem mestu, ni mogoče nadomestiti na drugem, zato je treba zakonsko določiti območja, na katerih je prepovedana gospodarska dejavnost podjetij – brez možnosti, da se ta območja štejejo kot »izravnave« ali da se dejavnost na teh območjih »kompenzira« drugje. Okrepiti je treba vlogo staroselskih prebivalcev in lokalnih skupnosti, tudi pri postopkih odločanja o takšnih območjih, ter prepoznati vlogo tradicionalnih dejavnosti lokalnega prebivalstva, ki so v skladu s potrebami ekosistema. Potrebne so tudi politike za spodbujanje skupnostnega gospodarjenja z gozdovi.

**Sonaravne
rešitve**

Naravni ekosistemi lahko pomagajo preprečevati nevarne podnebne spremembe, vendar jih je treba varovati ne glede na to, ali to pomaga pri blaženju podnebnih sprememb ali ne. Lokalnim skupnostim, malim in družinskim kmetom, zadrugam ter malim pridelovalcem in distributerjem hrane moramo zagotoviti pravice, dostop ter nadzor nad zemljišči, ozemlji, semeni, vodo in biotsko raznovrstnostjo.

**Certificiranje brez
krčenja gozdov**

Certificiranje, ki ga izvajajo podjetja in je prostovoljno, s čimer »trajnostnost« postane potrošniška izbira, je treba nadomestiti z zakonskimi predpisi in nadzorom ter strogimi sankcijami za trditve glede okolja in družbe, za katere se izkaže, da so napačne. Zagotoviti je treba poštene dohodke za proizvajalce, pravice delavcev ter dostojne delovne in življenjske pogoje. Hkrati moramo ustaviti širjenje agroživilske industrije ter neoliberalne trgovinske in naložbene politike in zagotoviti, da bodo feministično skrbstveno gospodarstvo, feministični pravičen prehod in prehranska neodvisnost temeljili na pravičnosti med spoloma.

Dodatno gradivo

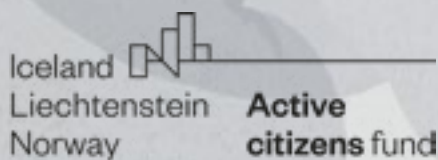
- > Friends of the Earth Europe (2022), [New year, new economy?](#)
- > Friends of the Earth Europe (2022), [7 Sparks to Light a New Economy: Transformational ideas for a life-sustaining economy within Earth's limits](#)
- > Friends of the Earth International (2023), [Transform - How we're making deep and lasting change: Friends of the Earth International's pathways to system change](#)

Pri organizacijah **Friends of the Earth Europe** in **Focus** se namesto za dodatno utrjevanje moči korporativnih akterjev z nasedanjem njihovim lažnim obljubam **zavzemamo za celostne in transformativne rešitve za številne krize, s katerimi se soočamo** – te zaobjemajo vse od podpiranja agroekologije in lokalno prilagojenih načinov kmetovanja brez GSO in pesticidov do ustavitve črpanja fosilnih goriv in podpiranja skupnostnih obnovljivih virov energije.

Projekt financira Evropska unija. Izražena stališča in mnenja pripadajo avtorjem in ne odražajo nujno stališč in mnenj Evropske unije. Zanje ne moreta biti odgovorna niti Evropska unija niti organ, ki financira projekt.

Projekt Brez izkoriščanja je podprt s sredstvi Programa ACF v Sloveniji 2014–2021. Vsebina publikacije je odgovornost Focusa in ne odraža nujno stališč (so) financerjev.

Focus, društvo za sonaraven razvoj je samostojna, nevladna, nepolitična in nepridobitna okoljska organizacija, ki deluje na področju podnebnih sprememb. S svojim delom in zgledom želimo pokazati, da je lahko vsak od nas okoljsko in družbeno odgovoren.

